

— Eg eri nøgdur við úrslitið

— Mær fyrkemur, at tann manning, sum er í dag, er før fyrri at føra verkið viðari. Eg fari úr tinginum væl nøgdur við tað úrslit, vit eru komnir til.

Í oktober mánað 1978

— í Sosialinum nr. 79 21. oktober hevði blaðið eitt prát við Jákup Fr. Øregaard, sum tá hevði gjørt av ikki at stilla seg upp aftur sum tingvalevni.

Í hesum blaðpráti segði J.Fr. Øregaard sína hugsan um ymisk politisk og samfelagslig viðurskipti annars.

Sumt av hesum hevur sama aktualitet í dag, sum ta ferðina, og í samband við deyða hansara hava vit valt at taka uppaftur nakað av tí, sum hann tá segði. At hann ikki tá fór úr tinginum, tí hann feldi seg móðan, man vera rætt, men hann fór tí hann metti ári vera vorðin so mong, at hann nú vildi lata nakað av tí, sum hann hevði havt sum langt og krevjandi livsstarv á aðrar herðar. Uppgávur í gerandisdegnum metti hann seg hava ríkiligar umframt.

Kut úr prátinum frá 1978:

Orsökirnar til, at eg bleiv umboðsmaður javnaðarflokksins, vóru fleiri. Millum annað hevði eg eitt neyvt samband við javnaðarmenn tá tíð eg var í Danmark. Tá var javnaðarflokkurin tann leiðandi í donskum politikki. Tiðirnar vóru ringar og arbeiðsloysið stórt. Stauning var tá tann stóri høvdingurin, og tað var so ónatúrliga nógv, eg sá har niðri til frama fyrri tað arbeiðandi fólkið, sum okkum tørvaði heima í Føroyum. Tað var eingin grund hjá

mær at leita eftir, hvørja støðu eg skuldi taka í politikki. Skuldi eg uppi politikk, so bleiv eg javnaðarmaður.

Tá løgtingið fekk figgjarmøguleikar

— Hvørji mál fingust tingmenn serliga við tey fyrstu árin, tú sat á tingi?

— Eg hevði bert verið tinglimur einar trýggjar dagar, tá Danmark varð hersett av týskinum. Nakrar dagar seinni komu enskir hermenn til Føroya, so vit máttu skipa okkum av nýggjum beinanvegin. Hetta mátti gerast, aðrenn vit kundu fara undir aðrar uppgávur. Men fyrri 1940 vóru ongar broytingar gjørdar. Vinnulivið koyrdi júst líka tungt tá, sum tað altið hevði koyrt. Vit høvdu ein avoldaðan fiskiflota. Menn fóru til skips um heystið. Nakrir fóru tá at rógva út, aðrir at velja, men inntøurnar vóru í botni. Tað var tradíonin.

So kom kriggið og stóðan broyttist nakað. Tradíonelli fiskiskapurin helt uppat. Føroyingir fiskaðu ikki longur — tað, sum var, var bert undir Føroyum — men fóru istaðin at keypa og flyta fisk uppi í Íslandi. Løgtingið kundi ikki gera nógv tá. Pengar vóru ongar at ráða yvir. Føroyingar høvdu verið eitt amt í ríkinum og tann formurin gav okkum ónatúrliga fáar móguleikar. Eg haldi, eg kann siga, at vit onga figgjarlóg høvdu, og tað almenna helt seg uttan fyrri alt, sum hevði við vinnulivið at gera. Men undir krignum fóru vit undir at leggja skatt og toll á okkum sjálvar í størri mun enn fyrr og soleiðis fekk løgtingið

figgjarmøguleikar.

Tað var rættliga skjótt, vit komu við tí fyrstu 10 ára havnaætlanini og var tað ein ónatúrliga stór broyting, tá hesar bygdirnar, sum einki havnalag høvdu havt, fingi nekunlunda góð líkindi at hava skip liggjandi. Serliga útróðrarbygdir.

Vit mundu missa eini 40% av føroyska fiskiskipafloktanum undir krignum og nýggj skip fingi vit ikki. Hetta var fyrsta takið, vit máttu fara undir, tá kriggið var liðugt — at fáa okkum nýggj skip istaðin fyrri tey, vit høvdu mist. Tað var tó ikki lætt. Skip fingi vit ongastaðni bygt, og til sølu vóru ongi uttan hesir gomlu bretsku trolararnir, og teir blivu so keyptir í stórum stíli. So vilt eg minnst vóru í tíðarskeiðnum 1948–50 26 ella 28 trolarar í Føroyum. Hetta vóru gomul skip, sum kravdu nógv viðlíkahald, og ikki so effektiv fiskiskip heldur. Flestu av hesum skipum komu tí í figgjjarlugar trupulleikar. Fiskaprisurin lækkaði nógv, og høvdu vit eisini ónógva áliti til ta kvotu, sum vit høvdu fingið rætt til í Onglandi.

Heimastýrslógin einastandandi góð

— Ein tann týðningarmesta lóg, sum tú hevur verið við til at fremja, man vera heimastýrslógin. Hvussu stóran dent legði tú á hetta?

— Eftir at vit høvdu verið at kalla suverenir í fimm ár — høvdu stýrt sjálvir — hildu vit, at í hesum lá stórir fyrimunur. Tað var tó skiligt, at vit tá máttu finna eina

nýskipan. Hvussu henda nýskipanin skuldi siggja út, var ein annar spurningur. Vit royndu at seta okkurt nýtiligt uppá pappirið, men hin parturin, tann danski, skuldi eisini hava eitt orð at siga, og tað var torført at fáa tað at ríma. Men vit fingi so at enda eina loysn, sum gjørdist okkara heimastýrslóg. Henda lóg hevur virkað heilt einastandandi væl.

Sjálvandi kunnu vit tó ikki geva heimastýrslóginu æruna av øllum, sum er hent. Í hesi tíð hevur ein stórir figgjjarligur vøkstur verið, bæði her hjá okkum og aðrastaðni. Øll lond hava nútímansgjørt vinnulivið — eisini vit. Men tað er einki yvir at dylja, at størsta orsøkin til, at vit hava kunnað gjørt tað, er okkara stýrisskipan. Her hava vit havt ræðið á okkara egnu inntøkum, og kunnað nýtt ein stóran part av inntøkuvækstrinum í samfelagnum til at stuðla fyrstakommandu — bæði á landi og sjøvi. Hartil hava vit fingið bygt upp eina fyrsting, sum eftir minari meining virkar rættliga væl. Henda stýrisskipan hevði eisini ein annan fyrimun, nevniliga at danski staturin helt fram við at lata stuðul til Føroyar, men í so nógv størri mun enn fyrr. Og hetta hevur havt við sær, at vit meira hava kunnað brúkt tey skaptu økonomisku evnini til at stuðla víðari vinnulivi, enn vit høvdu verið førir fyrri, um vit ikki høvdu havt hendan danska studningin.

— Tað hevur so ofta verið sagt, at heimastýrslógin er ein rammulóg. Tá vit nú hava nýtt hesa lógina hesi mongu ár, er

tað onkur, sum vil vera við, at javnaðarmenn eru vorðnir loysingarmenn. Var tað tykkara hugsan tá, at stóðan skuldi vera, sum hon var, ella skuldi lógin brúkast?

— Vit vildu í hvussu er hava eina víða rammu, og var hetta ikki tí, at vit frá javnaðarflokksins síðu roknaðu við, at vit í fyrstu framtið vóru førir fyrri at yvirtaka øll hesi okini, sum vóru sett upp á listan og kundu yvirtakast og gerast til føroysk sermál. Hetta var fult so nógv fyrri, at vit einaferð með alla kundu sleppa undan at klandrast um sjálvstýri ella ikki sjálvstýri. Nú høvdu vit fingið eina rammulóg, hareftir føroyingar høvdu fingið sjálvstýri. Vit máttu tá sjálvir um, nær vit hildu tíðina vera búna og økonomisku berievnini so stór, at man kundi yvirtaka onnur øki enn tey, sum vórðu yvirtikin beinanvegin.

Fólkapensjónin

— Eitt annað mál, sum javnaðarflokkurin hevur lagt alstóran dent á, var fremjanin av fólkapensjónini. Í dag sær út, sum allir eiga æruna av hesum. Hvussu varð hetta móttikið, tá tit tosaðu um fólkapensjón á sinni?

— Frá 1950 til -58 vóru vit í andstöðu, og tað er ikki alt, ein flokkur í andstöðu fær fram. Vit høvdu hesi árin ein hóp av ymiskum uppskotum, men tað var so langt frá, alt varð samtykt. Soleiðis var eisini við uppskotinum um fólkapensjón, sum vit lögdu fram í 1957. Vit fingi ikki uppskotið í gjøgnum. Eg haldi, tað bert var ein sambands-

maður, sum atkvøddi fyrri okkara uppskoti.

Men eftir valið í -58 fóru vit í samgongu við sjálvstýrissflokkinum og sambandsflokkinum, og varð tá tingast um, eins og nú, hvørji mál, hvør flokkur vildi hava fram. Fyri javnaðarflokkin var tað avgerandi at fáa fólkapensjónina frama tá, og tingast varð um, hvat skuldi standa ovast í setningi samgongunnar. Vit vildu hava fólkapensjónina fyrst á skránnar, meðan sambandsmenn fyrst vildu hava útbýgging av vinnulivinum. Vit samdust so um at seta hesi bæði javnt.

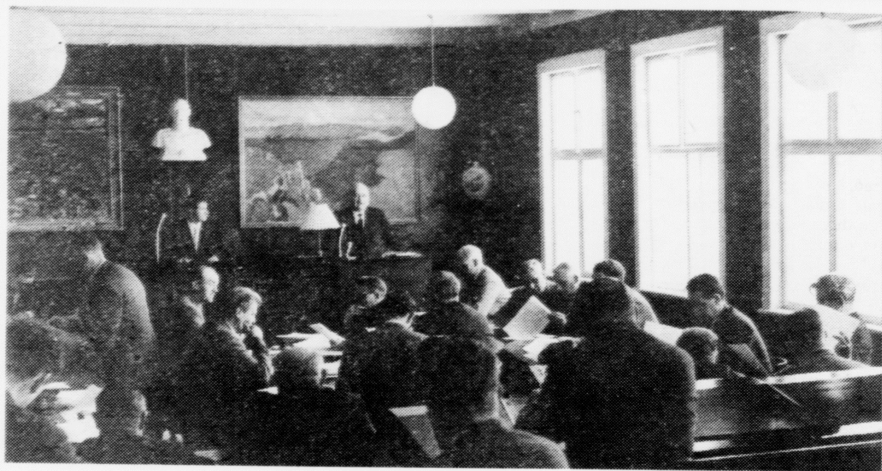
Nú sigur tú, at allir vilja taka æruna av fólkapensjónini. Rætt er tað, at allir tá atkvøddu fyrri henn, men tann, sum kom við uppskotinum, var javnaðarflokkurin. Tað skerist ikki burtur.

Skulu ikki geva góð ráð

— Nú tú leggur frá tær sum aktívur politikari, vilt tú geva flokkinum góð ráð framyvir?

— Eg hugsi, at man sum politikari skal halda seg frá at geva góð ráð til teir, sum taka við. Tiðirnar broytast so nógv, at tað, sum var alt avgerandi fyrri meg, tá eg kom á ting, tosar einki menniskju um í dag. Hjá einum politikara er altið at loysa úr lagdi.

Frammanundan vali verður ofta so nógv sagt, men tá valið er av, er uppgávan hjá politikarunum at taka saman hendur og loysa tey mál, sum liggja framman fyrri teimum. Vit hava so nógv dømi um, at tað er altið lættari at ávirka fólk til tað negativa og

Øregaard í formannsstólinum — P.M. Dam á talarapallinum. Myndin er frá tingskeiðinum 1958–62